

UCHWAŁA

8 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Łuniewska

na posiedzeniu jawnym 8 października 2025 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku J.K.

z udziałem M.K.

o podział majątku wspólnego,

na skutek przedstawienia przez Sąd Okręgowy w Gdańsku

postanowieniem z 26 września 2024 r., XVI Cz 284/24,

zagadnienia prawnego:

„Czy wskazany w art. 112 ust. 3 zdanie 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych tygodniowy termin do opłacenia pisma, w przypadku, gdy strona wniosła o sporządzenie uzasadnienia postanowienia w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych wydanego przez sąd drugiej instancji w stanie prawnym obowiązującym od dnia 1 lipca 2023 r., lecz nie wywiodła zażalenia, biegnie od dnia doręczenia stronie tegoż postanowienia czy też od dnia uprawomocnienia się tego postanowienia?”

podjął uchwałę:

W przypadku, gdy strona złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych wydanego przez sąd drugiej instancji i nie wniosła zażalenia na to postanowienie, wskazany w art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r., poz. 1144 ze zm.)

tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia uprawomocnienia się tego postanowienia.

Dariusz Dończyk Grzegorz Misiurek Dariusz Zawistowski

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku postanowieniem z dnia 26 lutego 2024 r. odrzucił apelację wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Rejonowego w Gdyni z dnia 14 listopada 2023 r., stwierdzając, że apelacja została opłacona po upływie terminu do jej opłacenia. Wskazał, że 11 stycznia 2024 r. zostało wydane postanowienie oddalające wniosek wnioskodawczyni o zwolnienie od kosztów sądowych. Z tego względu pełnomocnik wnioskodawczyni powinien uiścić opłatę od apelacji do 25 stycznia 2025 r., a opłata od apelacji została uiszczona dopiero 8 lutego 2024 r. Dla oceny zachowania terminu do uiszczenia opłaty od apelacji nie miało znaczenia złożenie przez pełnomocnika wnioskodawczyni w dniu 22 stycznia 2024 r. wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z dnia 11 stycznia 2024 r., skoro zażalenie na to postanowienie nie zostało wniesione po doręczeniu jego uzasadnienia, co nastąpiło 1 lutego 2025 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku, rozpoznając zażalenie na postanowienie o odrzuceniu apelacji wnioskodawczyni, powziął wątpliwość, czy wskazany w art. 112 ust. 3 zdanie drugie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1144 ze zm. - dalej: u.k.s.c.) termin do opłacenia pisma w przypadku, gdy strona wniosła o uzasadnienie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, lecz nie wywiodła zażalenia, biegnie od doręczenia tego postanowienia, czy też od dnia jego uprawomocnienia. Zagadnienie to przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy wskazał, że w wyniku nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 614) przewidziano możliwość zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji

w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zezwolenia w drodze zażalenia poziomego. Na gruncie art. 112 ust. 3 u.k.s.c. budzi wątpliwość od kiedy biegnie termin do opłacenia apelacji w przypadku wydania przez sąd drugiej instancji postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, w sytuacji, gdy strona wniosła o sporządzenie uzasadnienia takiego postanowienia, lecz nie wywiodła zażalenia. Przyjęcie stanowiska, że strona powinna uiścić opłatę sądową przed doręczeniem jej odpisu postanowienia z uzasadnieniem, aby nie narażać się na negatywne konsekwencje związane z upływem terminu do opłacenia pisma, budzi uzasadnione wątpliwości aksjologiczne, zwłaszcza z tego względu, iż termin do uiszczenia opłaty sądowej upływałby przed uprawomocnieniem się postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wskazane przez Sąd Okręgowy w Gdańsku wątpliwości dotyczące wykładni art. 112 ust. 3 u.k.s.c. są wynikiem utrzymania treści tego przepisu pomimo dokonania zmiany przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, w wyniku których rozszerzono możliwość wnoszenia zażaleń na postanowienia sądu drugiej instancji i wprowadzono między innymi zażalenie do innego składu sądu na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych oraz zmieniono model postępowania zażaleniowego, w którym możliwość wniesienia zażalenia uzależniono do złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia postanowienia, od którego strona zamierza wnieść zażalenie.

Artykuł 112 ust. 3 zdanie drugie u.k.s.c. w aktualnym brzmieniu reguluje wyłącznie termin do wniesienia opłaty od zażalenia w przypadku zaskarżenia postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych wydanego przez sąd pierwszej instancji. Bieg tego terminu jest powiązany z uprawomocnieniem się tego postanowienia w wyniku orzeczenia wydanego przez sąd drugiej instancji i powzięciem o tym wiadomości przez stronę. Powyższe rozwiązanie, dotyczące zażaleń wnoszonych przez adwokatów, radców prawnych i rzeczników patentowych, pozostaje w zgodzie z ogólną zasadą przewidzianą w art. 112 ust. 2 u.k.s.c., w myśl której, w przypadku oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów

sądowych przewodniczący wzywa stronę do uiszczenia opłaty sądowej po uprawomocnieniu się postanowienia w tym zakresie. W przypadku zawodowych pełnomocników zmiana tej zasady, zgodnie którą obowiązek uiszczenia opłaty sądowej powstaje po uprawomocnieniu się postanowienia sądu oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, dotyczy zatem wyłączenia obowiązku wzywania ich do uiszczenia opłaty sądowej przez przewodniczącego, gdyż w świetle art. 112 ust 3 u.k.s.c. dla rozpoczęcia biegu terminu do uiszczenia opłaty sądowej wystarczające jest doręczenie samego postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, a w przypadku jego zaskarżenia, postanowienia sądu drugiej instancji wydanego na posiedzeniu niejawnym.

Regulacja zawarta w art. 112 ust. 2 i ust. 3 u.k.s.c. nakazuje zatem stwierdzenie, że w przypadku odmowy udzielenia stronie zwolnienia od kosztów sądowych obowiązek uiszczenia opłaty sądowej powstaje dopiero w chwili uprawomocnienia się postanowienia sądu oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. W aktualnie obowiązującym stanie prawnym złożenie wniosku o doręczenie postanowienia sądu oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, także w przypadku postanowienia wydanego przez sąd drugiej instancji, powoduje, że postanowienie to nie podlega uprawomocnieniu po upływie tygodnia od jego wydania. W przypadku, gdy strona po złożeniu wniosku o doręczenie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych nie wniesie zażalenia, uprawomocnienie tego postanowienia następuje po upływie terminu tygodniowego od doręczenia przez sąd uzasadnienia postanowienia. W świetle regulacji zawartej w art. 112 ust. 2 i ust. 3 u.k.s.c. przed upływem tego terminu nie powstaje obowiązek uiszczenia opłaty sądowej od zażalenia. Przyjęcie innego rozwiązania godziłoby także w prawo strony do domagania się ochrony prawnej w przypadku braku środków na poniesienie opłat sądowych.

Za przedstawionym wyżej stanowiskiem przemawia dodatkowo konieczność uwzględnienia funkcji, którą pełni uzasadnienie orzeczenia sądowego. Ma ono istotne znaczenie dla dokonania przez stronę oceny zasadności wniesienia środka zaskarżenia. Złożenie w terminie wniosku o sporządzenie uzasadnienia uprawnia stronę do zapoznania się z motywami wydanego przez sąd orzeczenia przed podjęciem decyzji co do jego zaskarżenia, co nie może prowadzić do obowiązku

uiszczenia opłaty sądowej przed uprawomocnieniem się postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, jedynie z tego względu, że strona może potencjalnie zrezygnować z wniesienia zażalenia. Brak wniesienia zażalenia nie może być bowiem oceniany ex post, jako przyczyna wpływająca na ocenę zachowania terminu do uiszczenia opłaty, który wcześniej nie upłynął na skutek złożenia przez stronę wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w uchwale na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Dariusz Dończyk Grzegorz Misiurek Dariusz Zawistowski

[r.g.]